

बालमैत्री, बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्धन सम्बन्धी कार्यसञ्चालन कार्यविधि, २०७५

कार्यपालिकाद्वारा स्वीकृत मिति : २०७५/१२/०४

प्रस्तावना

बालबालिकाको सुरक्षा, संरक्षण, विकास र सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै बालअधिकारको सम्मान,पालना,सम्बर्धन परिपूर्ति एवं बालमैत्री स्थानीय तह निर्माण गरी बालबालिकाको सर्वोत्तम हित कायम गर्न बालअधिकार सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय महासन्धि, नेपालको संविधान, बालबालिका सम्बन्धी विद्यमान प्रचलित कानूनहरू तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले परिकल्पना गरेको विषयहरूलाई कार्यान्वयन गर्न बाञ्छनिय भएकोले नेपालको संविधानको भाग १८ धारा २२६ ले दिएको अधिकार तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको परिच्छेद ३ को दफा ११ च, ज, झ, ड ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी **बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५** जारी गरिएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. सक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- १) यस कार्यविधिको नाम **बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५** रहेको छ ।
- २) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

- क) "**संविधान**" भन्नाले नेपालको संविधान, २०७२ लाई सम्झनु पर्छ ।
- ख) "**ऐन**" भन्नाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ सम्झनु पर्छ ।
- ग) "**कार्याविधि**" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँ कार्यपालिकाद्वारा जारी गरिएको **बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५** सम्झनु पर्छ ।
- घ) "**बालबालिका**" भन्नाले १८ वर्ष उमेर पूरा नगरेका सबै व्यक्तिहरूलाई सम्झनु पर्छ ।
- ङ) "**बालबालिका डेक्स**" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालय स्थापना गरिएको बालबालिका सम्बन्धी काम गर्ने डेक्सलाई सम्झनु पर्छ ।
- च) "**सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person)**" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयमा स्थापना गरिएको बालबालिका डेक्समा रही काम गर्न तोकिएको व्यक्तिलाई सम्झनु पर्छ ।
- छ) "**बाल संरक्षण समिति**" भन्नाले बालबालिकाको आधारभूत अधिकारहरूको संरक्षण तथा सम्बर्धन गर्नका लागि गरिएको छथर जोरपाटी गाउँपालिका स्तरीय, वडास्तरीय र समुदायस्तरीय समितिहरूलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ज) "**बालमैत्री स्थानीय शासन गाउँपालिका समिति**" भन्नाले नेपाल सरकार द्वारा जारी बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन कार्यविधि (२०६८) मा भएको व्यवस्था बमोजिम यस कार्यविधिमा उल्लेख गरिएका पदाधिकारी रहने गरी छथर जोरपाटी गाउँपालिकाले गठन गरेको "बालमैत्री स्थानीय शासन गाउँपालिका समिति" लाई सम्झनु पर्छ ।
- झ) "**बाल क्लव**" भन्नाले विद्यालय तथा समुदायस्तरमा बालबालिकाहरूको सहभागितामा गठन भएका छथर जोरपाटी गाउँ कार्यपालिकामा सूचीकृत भइ संचालनमा रहेका बाल समूहहरूलाई सम्झनु पर्छ ।

- ज) "संरक्षक तथा संरक्षक शिक्षक" भन्नाले बालक्लवलाई नियमितरूपमा संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न समुदायको हकमा संरक्षक र विद्यालयको हकमा संरक्षक शिक्षक भन्ने बुझ्नु पर्दछ ।
- ट) "प्रधान संरक्षक" भन्नाले विद्यालयमा गठन भएका बालक्लव तथा संरक्षक शिक्षकलाई नियमितरूपमा अनुगमन, नियन्त्रण, निर्देशन र व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धित विद्यालयको प्रधानाध्यापकलाई सम्झनु पर्छ ।
- ठ) "बालक्लव सञ्जाल" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँपालिका तथा वडास्तरमा गठन भएका बालक्लवहरूको सञ्जाललाई सम्झनु पर्दछ ।
- ड) "गैरसरकारी संस्था" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका र स्थानीय तहसँग समन्वय गरी कार्यसञ्चालन गर्ने गैरनाफामूलक सामाजिक संस्था सम्झनुपर्छ ।
- ढ) "बालविकास केन्द्र" भन्नाले गाउँपालिका तथा वडाका समुदायस्तरमा स्थापना भएका बालविकास केन्द्रलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ण) "स्थानीय तह" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।
- त) "बाल कोष" भन्नाले बालअधिकारको संरक्षण र सम्बर्धन गर्नका लागि वडा तथा छथर जोरपाटी गाउँपालिकामा खडा गरिएको बाल कोषलाई सम्झनु पर्दछ ।
- थ) "प्रमाण पत्र" भन्नाले, छथर जोरपाटी गाउँपालिका कार्यालयमा सूचिकृत भएका बालक्लवहरूलाई दिइने सूचिकृत प्रमाणपत्र सम्झनु पर्दछ ।
- द) "गाउँपालिका" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँपालिका सम्झनुपर्नेछ ।
- ध) "प्रमुख" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँपालिकाको प्रमुखसम्झनुपर्छ ।
- न) "उपप्रमुख" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँपालिकाको उपप्रमुखसम्झनुपर्छ ।
- प) "वडा" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँपालिकाका वडा सम्झनु पर्छ ।
- फ) "वडाध्यक्ष" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँपालिकाको वडाध्यक्षलाई सम्झनु पर्छ ।
- ब) "सभा" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँ सभालाई सम्झनु पर्छ ।
- भ) "कार्यपालिका" भन्नाले छथर जोरपाटी गाउँकार्यपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

३. उद्देश्य: यस कार्यविधिको उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछ:

- क) बालअधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्धन गर्ने,
- ख) बालमैत्री स्थानीय शासन र विद्यालय शान्तिक्षेत्र अभियान प्रवर्द्धन गर्ने,
- ग) बालबालिकाको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चि गर्ने,
- घ) बालबालिकामाथि हुने हिंसा, दुर्व्यवहार, हानी र जोखिम न्यूनिकरण गर्ने,
- ङ) बालबालिकाको अभिलेख (घटना व्यवस्थापन, सूचना, तथ्यांक, जन्मदर्ता) व्यवस्थापन गर्ने,
- च) बालअधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि सरकारी, गैरसरकारी र अन्य सरोकारवालाहरूबीच समन्वय सहकार्य र साझेदारी स्थापना गर्ने ।

परिच्छेद - २

बालमैत्री स्थानीय शासन समिति, बाल संरक्षण समिति तथा बालबालिका डेक्सको स्थापना र संचालन

४. बालमैत्री स्थानीय शासन गाउँपालिका समिति गठन, काम कर्तव्य र अधिकार

समग्र बालअधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धन लागि बचाउ, बालसंरक्षण, बालविकास र बाल सहभागिताको विषयमा स्थानीय तहको नीति, संरचना, पद्धती र कार्यप्रक्रियामा मुलप्रवाहीकरण गर्नका लागि बालमैत्री स्थानीय शासन रणनीति २०६८ ले दिएको अधिकारका आधारमा एक "बालमैत्री स्थानीय शासन गाउँपालिका समिति" गठन हुनेछ । जसमा निम्नानुसारका सदस्यहरू रहनेछन् ।

- १) प्रमुख, छथर जोरपाटी गाउँपालिका - अध्यक्ष
- २) उप प्रमुख, छथर जोरपाटी गाउँपालिका - उपाध्यक्ष
- ३) गाउँ कार्यपालिकाले मनोनयन गरेको स्वास्थ्य संस्थाका प्रमुख प्रतिनिधि (१ जना) - सदस्य
- ४) गाउँपालिकाको शिक्षा शाखा प्रमुख/ प्रतिनिधि (१ जना) - सदस्य
- ५) गाउँपालिकाको महिला बालबालिका शाखा प्रमुख प्रतिनिधि (१ जना) - सदस्य
- ६) गै.स.स. प्रतिनिधि (महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत) १ जना - सदस्य
- ७) स्थानीय तहका विद्यालय वा स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति मध्येबाट गाउँ कार्यपालिकाले मनोनयन गरेको प्रतिनिधि (१ जना) - सदस्य
- ८) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत महिला शिक्षिका वा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवीका मध्येबाट कार्यपालिकाले मनोनयन गरेको प्रतिनिधि (१ जना) - सदस्य
- ९) गाउँपालिका स्तरीय बाल संजालका प्रतिनिधि २ जना (कम्तिमा १ जना बालिका समेत) - सदस्य
- १०) छथर जोरपाटी गाउँपालिका बालसंरक्षण समितिको (१ जना) - सदस्य
- ११) छथर जोरपाटी गाउँपालिका बालबालिका डेक्स हेर्ने कर्मचारी - सदस्य
- १२) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, छथर जोरपाटी गाउँपालिका - सदस्य सचिव

५. बालमैत्री स्थानीय शासन छथर जोरपाटी गाउँपालिका समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

- ५.१ छथर जोरपाटी गाउँपालिकाको बालबालिका सम्बन्धि नीतिगत निर्णयहरू गर्ने, राणनीतिक योजना तर्जुमा गर्ने गराउने ।
- ५.२ छथर जोरपाटी गाउँपालिकाको बालबालिका सम्बन्धि योजनाहरूको अन्तिम निर्णय गर्ने ।
- ५.३ छथर जोरपाटी गाउँपालिकामा कार्यरत निकायहरूलाई बालबालिका सम्बन्धी कार्यमा समन्वय गरिदिने ।
- ५.४ छथर जोरपाटी गाउँपालिका भएका बालबालिका सम्बन्धि कार्यहरूको समग्र अनुगमन गर्ने ।
- ५.५ छथर जोरपाटी गाउँपालिकामा बालमैत्री स्थानीय शासनका लागि अनुसुची ४ मा उल्लेख भए अनुसारको सुचक पुरा गर्नका लागि नेतृत्व तथा सहजिकरण गर्ने ।
- ५.६ बालमैत्री स्थानीय शासन समितिको बैठक वर्षमा कम्तिमा ६ पटक बस्नेछ । बैठकको कार्यविधि समिति आफैले तय गरे अनुसार हुनेछ ।

६. बालबालिका डेक्सको स्थापना

- (१) प्रत्येक वडा कार्यालयमा र छथर जोरपाटी गाउँपालिकाको कार्यालयमा बालबालिका डेक्स स्थापना गरिनेछ । बालबालिका डेक्स संचालन गर्नको लागि कम्तिमा एक जना कर्मचारीलाई सम्पर्क व्यक्ति तोकिनेछ । गाउँ कार्यपालिकाको बैठकबाट गाउँपालिकाको बालबालिका डेक्स हेर्ने सम्पर्क व्यक्ति (फोकल पर्सन) र वडा समितिको बैठकमा वडाको बालबालिका डेक्स हेर्ने सम्पर्क व्यक्ति (फोकल पर्सन) तोक्नेछ ।

पुनश्च :गाउँ कार्यपालिकाले गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरूमा अगाडी नै बालबालिका डेक्स हेर्ने सम्पर्क व्यक्ति तोकी सकेको भएमा उहाँलाई नै निरन्तरता दिन सकिनेछ ।

(२) बालबालिका डेक्सको काम, कर्तव्य र संचालन देहाय बमोजिम हुनेछ :

क) सबै प्रकारका बालबालिकाको तथ्यांक र सूचनको अद्यावधिक गर्ने ।

"स्पष्टीकरण" सबै प्रकारका बालबालिका भन्नाले अपाङ्गता भएका, श्रमिक, सडक बालबालिका, अनाथ, असहाय, अशक्त, मानसिक असन्तुलन भएका र यौनिक अल्पसंख्यक समेतलाई बुझाउँछ ।

ख) बालक्लब तथा बालक्लब सञ्जालहरूको सूचीकृत गर्ने ।

ग) बालबालिका, कार्यपालिका र सरोकारवालाहरू बीच सम्बन्ध र समन्वय विस्तार गर्ने ।

घ) बाल संरक्षण समिति, बालमैत्री स्थानीय शासन समिति, बाल संरक्षक, संरक्षक शिक्षक, प्रधान संरक्षक, बालक्लव, बालक्लव संजालहरूबीच समन्वय सहकार्य गर्ने ।

ङ) बाल अधिकारमा आधारित सहभागिता मूलक विधिबाट बालबालिकासँग सम्बन्धित योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र क्रियाकलापहरूमा सहजीकरण गर्ने ।

च) बालक्लव, बालक्लव संजाल गठन तथा बाल भेलाको सहजीकरण गर्ने ।

छ) कार्यपालिकाले तोकेको बालबालिका सम्बन्धी बाल अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धन सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने ।

७. बाल संरक्षण समिति गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार

१) छथर जोरपाटी गाउँपालिकामा देहाय बमोजिमको बालसंरक्षण समिति गठन गरिनेछ :

क) छथर जोरपाटी गाउँपालिकाको उपप्रमुख :

संयोजक

ख) संरक्षक शिक्षकहरूमध्येबाट १ जना :

सदस्य

ग) महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरूमध्येबाट १ जना :

सदस्य

घ) छथर जोरपाटी गाउँपालिकामा बालअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत गैह्रसरकारी संस्थाहरूमध्येबाट १ जना :

सदस्य

ङ) गाउँ शिक्षा समितिबाट १ जना :

सदस्य

च) छथर जोरपाटी गाउँपालिका गाउँ बालक्लव संजालबाट १ जना :

सदस्य

छ) आदिवासी, जनजाती, अल्पसंख्यक, दलित तथा पिछडिएका वर्गसमुदायको यथासम्भव प्रतिनिधित्व हुनेगरी कम्तिमा १ महिलासहित ३ जना :

सदस्य

ज) छथर जोरपाटी गाउँपालिकामा रहेका प्रहरी कार्यालयको प्रमुख :

सदस्य

झ) कार्यपालिकाको बालबालिका डेस्क हेर्ने सम्पर्क व्यक्ति :

सदस्य सचिव

२) बाल संरक्षण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ :

क) छथर जोरपाटी गाउँपालिका क्षेत्रमा विशेष हेरचाह र संरक्षणको आवश्यक भएका बालबालिका तथा सबै बालबालिकाको तथ्यांक संकलन गर्ने, अद्यावधिक गर्ने र कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।

"स्पष्टीकरण" विशेष हेरचाह र संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिका भन्नाले (आमाबाबु, अभिभावकविहिन (अनाथ) बालबालिका, अस्पताल वा अन्य कुनै सार्वजनिक स्थानमा अलपत्र अवस्थामा छाडिएका वा फेला परेका तथा बाबुआमाबाट अलगिएका वा बाबुआमा पत्ता नलागी बेवारिस भएका बालबालिका, बाबुआमालाई गम्भीर शारीरिक वा मानसिक अपाङ्गता वा अशक्तता भएको कारण उचित हेरचाहा नपाएका बालबालिका, कानूनी विवादमा परेका बालबालिकाहरूमध्ये बैकल्पिक हेरचाहको लागि सिफारिस भएका बालबालिका, थनामा रहेका वा बन्दी बाबु वा आमासँग आश्रित भई कारागारमा रहेका बालबालिका, जवरजस्ती करणीबाट जन्मिएको सन्तानलाई आफुले पालनपोषण गर्न नसक्ने भनी निवेदन परेका बालबालिका, बाबु, आमा वा अभिभावकबाट दुर्व्यवहार, हिंसा वा बेवास्ता भएको कारणले बालबालिकाका उच्चतम हितको लागि परिवारबाट अलग गरिएका बालबालिका, जबरजस्ती वा बंधुवा प्रकृतिका वा जोखिमपूर्ण

वा निकृष्ट प्रकृतिको वा प्रचालित कानून विपरित श्रममा सलग्न वा धुम्रपान, मद्यपान एवं अन्य लागू औसधको कूलतमाफसेका, एच.आई.भि. सक्रमित बालबालिका, गम्भिर शारिरिक वा मानसिक स्वास्थ्य समस्याका कारण जीवन जोखिममा रही बाबुआमा वा परिवारबाट उपचारको व्यवस्था हुन नसकेको वा सामान्य जीवन यापन गर्न कठिनाई भएका बालबालिका, बालबालिकाविरुद्धको हिंसा वा बालयौन दुर्व्यवहारबाट पीडित भएका वा त्यस्तो जोखिममा रहेका बालबालिका, सशस्त्र द्वन्द्व वा विपदका कारणले बाबुआमा दुबै वा आमाबाबुमध्ये एक गुमाएका वा आफू नै शारीरिक वा मानसीक रुपमा घाइते भएका वा अपाङ्गता भएका बालबालिका, परित्यक्त तथा सडकमा आश्रित बालबालिक, कानून बमोजिम तोकिएका अन्य बालबालिका)लाई बुझाउनेछ ।

- ख) छथर जोरपाटी गाउँपालिकामा बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था, बाल क्लव, मञ्च, समूह, बाल संरक्षण समिति, निगरानी समिति, मेलमिलाप केन्द्र, आपतकालिन संरक्षण केन्द्र लगायतका निकायहरूको फेहरिस्त तयार पार्ने र यस्ता निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गरी बाल अधिकारको संबर्द्धनात्मक र संरक्षणत्मक कार्यहरू गर्ने गराउने ।
- ग) बालबालिकाको क्षेत्रमा स्थानीय आवश्यक पहिचान गरी संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारका विभिन्न निकायहरू र विकासका साझेदार सस्थासँगको समन्वयमा समुदायमा आधारित कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गराउन आवश्यक समन्वय गर्ने, बालबालिकासँग सम्बन्धित योजना तर्जुमा, कार्यक्रमको रेखदेख, अनुगमन, मुल्याङ्कन र निरीक्षण गर्ने ।
- घ) बालअधिकारको संरक्षण र संबर्द्धनका निमित्त चेतना अभिवृद्धि, जागरण सिर्जना गर्ने ।
- ङ) स्थानीय संघसस्थालाई बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्य गर्न उत्प्रेरणा, समन्वय र साझेदारी गर्ने । कार्यक्रमको संचालन गर्नको लागि आवश्यक परामर्श, सुझाव तथा निर्देक्षण गर्ने ।
- च) बाल अधिकार हननका सम्बन्धमा आएका उजुरीहरूलाई सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गरी पठाउने एवं समन्वयकारी भूमिका प्रदान गरिदिने ।
- छ) बालबालिकाको निमित्त आकस्मिक सहयोगको तथा दीगो विकासका लागि श्रोत (आर्थिक, भौतिक तथा मानविय) व्यवस्था मिलाउने ।
- ज) बाल संरक्षणका विषयमा वकालत गर्ने र सरोकारवाला संघ सस्थालाई बालसंरक्षणमा प्रभावकारी हुन मद्दत गर्ने ।
- झ) शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतका क्षेत्रको वार्षिक योजनामा समेत बालसंरक्षण सम्बन्धी भूमिका (विशेष गरी हिंसा, दुर्व्यवहार, आदिको बारेमा सूचना प्रवाह तथा उजुरी) समावेश गर्न सहजीकरण गर्ने ।
- ञ) बालसंरक्षण सम्बन्धी कार्यका लागि आवश्यक पर्ने सेवाहरू (जस्तै तत्कालका आवश्यक परिपूर्ति, सुरक्षित आवास, वैकल्पिक स्याहार, मनोविमर्श, उद्धार, पुनर्स्थापना, परिवार शिक्षा, कानूनी सहायता तथा उपचार, छात्रवृत्ति, आय आर्जन, आदि) को लागि यसै कार्यपालिकाबाटै वा अन्य स्थानीय तह, गैर सरकारी सेवा प्रदायक वा नीजि क्षेत्रबाट परिचालन गर्न सकिने गरी सूचिकरण तथा सिफारिसको प्रवन्ध मिलाउने ।
- ट) अनधिकृत व्यक्ति, संस्था तथा निकायले बालबालिकामा दीर्घकालिन प्रभाव पर्ने विषयमा आफूखुसी निर्णय गर्ने वा घटना लुकाउने जस्ता कार्यहरू हुन नदिन नियमित अनुगमन गर्ने ।
- ठ) बालबालिकासँग सम्बन्धित दिवसहरू गाउँपालिका स्तरीय निकायहरूसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा मनाउने ।
- ड) वडा बाल संरक्षण समितिहरू, बालक्लव सञ्जालहरू, सरोकारवालाहरू र नगरपालिका बीच समन्वय सहकार्य र सम्पर्क गर्ने ।
- ढ) कार्यपालिकामा बालबालिका सम्बन्धी सम्पन्न कार्यक्रम कार्यान्वयनको प्रगति पेश गर्ने ।

३) समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि :

- क) समितिको बैठक महिनाका कम्तीमा एक पटक बस्नेछ ।
- ख) समितिको बैठकमा बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत व्यक्तिलाई अमान्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- ग) समितिको बैठकमा कम्तीमा ५१ प्रतिशत सदस्य उपस्थित भएमा गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ । बहुमतको निर्णयलाई मानिनेछ ।

- घ) कार्यपालिका स्तरीय बालसंरक्षण समितिको पदावधि पाँच वर्षको रहने छ ।
- ४) **वडा बाल संरक्षण समितिको गठन , काम, कर्तव्य र अधिकार :**
- १) **वडामा देहाय बमोजिमको वडा बालसंरक्षण समिति गठन गरिनेट ।**
क) वडा अध्यक्ष :	संयोजक
ख) संरक्षक शिक्षकहरुमध्येबाट १ जना :	सदस्य
ग) महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरुमध्येबाट १ जना :	सदस्य
घ) सम्बन्धित वडामा बालअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत गैहसरकारी संस्थाहरुमध्येबाट १ जना :	सदस्य
ङ) विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट १ जना :	सदस्य
च) वडा बालक्लव संजालबाट कम्तिमा १ बालिका सहित २ जना :	सदस्य
छ) आदिवासी, जनजाती, अल्पसंख्यक, दलित तथा पिछडिएका वर्गसमुदायको यथासम्भव प्रतिनिधित्व हुनेगरी कम्तिमा १ महिला सहित ३ जना :	सदस्य
ज) वडा बालबालिका डेस्क हेर्ने सम्पर्क व्यक्ति :	सदस्य
- २) **वडा बाल संरक्षण समितिको काम, कर्तव्य अधिकार देहायबमोजिमको हुनेछ :**
- क) सम्बन्धित वडामा विशेष हेरचाह र संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिका तथा सबै बालबालिकाको तथ्यांक संकलन गर्ने, अद्यावधिक गर्ने र कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।
- ख) वडामा बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था, बाल क्लव, मञ्च, समूह, बाल संरक्षण समिति, निगरानी समिति, मेलमिलाप केन्द्र, आपतकालिन संरक्षण केन्द्र लगायतका निकायहरुको फेहरिस्त तयार पार्ने र यस्ता निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गरी बाल अधिकारको संवर्द्धनात्मक र संरक्षणात्मक कार्यहरु गर्ने गराउने ।
- ग) बालबालिकाको क्षेत्रमा स्थानीय आवश्यकता पहिचान गरी स्थानीय सरकारका विभिन्न निकायहरु र विकासका साझेदार संस्थासँगको समन्वयमा समुदायमा आधारित कार्यक्रमहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन गराउन आवश्यक समन्वय गर्ने, बालबालिकासँग सम्बन्धित योजना तर्जुमा, कार्यक्रमको रेखदेख, अनुगमन, मुल्याङ्कन र निरीक्षण गर्ने ।
- घ) बालअधिकारको संरक्षण र सम्वर्धनका निमित्त चेतना अधिबृद्धि, जागरण सिर्जना गर्ने
- ङ) स्थानीय संघसंस्थालाई बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्य गर्न उत्प्रेरणा, समन्वय र साझेदारी गर्ने । बालबालिकालाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने खालका कार्यक्रमको संचालन गर्नको लागि आवश्यक परामर्श, सुझाव तथा निर्देशन दिने ।
- च) बालअधिकार हनन्का सम्बन्धमा आएमा उजुरीहरुलाई सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गरी पठाउने एव समन्वयकारी भूमिका प्रदान गर्ने ।
- छ) बालकालिकाको निमित्त आकस्मिक सहयोग तथा दीगो विकासका लागि श्रोत (आर्थिक, भौतिक तथा मानवीय) व्यवस्था मिलाउने ।
- ज) बाल संरक्षणमा विषयमा बकालत गर्ने र कार्यपालिकालाई बालसंरक्षणमा प्रभावकारी हुन मद्दत गर्ने ।
- झ) बालक्लव, वडा बालक्लव सञ्जाल, सरोकारवालाहरु र कार्यपालिकाविच समन्वय र सम्पर्क गर्ने ।
- ञ) वडामा बालबालिका सम्बन्ध सम्पन्न कार्यक्रम कार्यान्वयनको प्रगति कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।
- ट) शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतका क्षेत्रको वार्षिक योजनामा समेत बालसंरक्षण सम्बन्धी भूमिका (विशेष गरी हिंसा, दुर्व्यवहार, आदिको बारेमा सूचना प्रवाह तथा उजुरी) समबेश गर्न सहजीकरण गर्ने ।
- ठ) बालसंरक्षण सम्बन्धी कार्यका लागि आवश्यक पर्ने सेवाहरु (जस्तै तत्कालका आवश्यकता परिपूर्ति, सुरक्षि आवास, बैकल्पिक स्याहार, मनोविमर्श, उद्धार, पुनर्स्थापना, परिवार शिक्षा, कानूनी सहायता तथा उपचार, छात्रवृत्ति, आय आर्जन आदि) को लागि सम्बन्धित कार्यपालिकाबाटै वा अन्य स्थानीय तह, गैर

सरकारी सेवा प्रदायक वा नीजि क्षेत्रबाट परिचालन गर्न सकिने गरी सूचिकरण तथा सिफारिस प्रवन्ध मिलाउने ।

ड) अनाधिकृत व्यक्ति, संस्था तथा निकायले बालबालिकामा दीर्घकालीन प्रभाव पर्ने विषयमा आफुखुसी निर्णय गर्ने वा घटना लुकाउने जस्ता कार्यहरू हुन नदिन नियमित अनुगमन गर्ने ।

ढ) बालबालिकासँग सम्बन्धित दिवसहरू पालिका स्तरीय निकायहरूसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा मनाउने ।

नोटः यस समितिलाई बालमैत्री स्थानीय शासन वडा समितिले गर्ने सम्पूर्ण कार्य जिम्मेवारी समेत बहन गर्ने गाउँकार्यपालिकाले तोक्न सक्नेछ ।

३) समितिको बैठकसम्बन्धी कार्यविधि:

क) समितिको बैठक महिनामा कम्तीमा एक पटक बस्नेछ ।

ख) समितिको बैठकमा बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत व्यक्तिलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

ग) समितिको बैठकमा कम्तीमा ५१ प्रतिशत सदस्य उपस्थित भएमा गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

बहुमतको निर्णयलाई बैठकको निर्णय मानिनेछ ।

घ) वडा भित्र आवश्यकताका आधारमा वडा बालसंरक्षण समितिलाई सहयोग गर्न **समुदाय स्तरमा बढीमा ७ सदस्यीय बाल संरक्षण समितिहरू गठन गर्न सकिने छ** । यो समितिको संयोजक वडा समितिले मनोनित गर्नेछ । उक्त समितिमा बालक्लव, संरक्षक शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, स्वास्थ्य कार्यकर्ता/स्वास्थ्य स्वयम सेविका, स्थानीय बालअधिकार अभियन्ता मध्येबाट रहनेछन् । यो समितिको पदावधि २ वर्षको हुनेछ । यसको उत्तरदायित्व वडा समितिमा निहित रहनेछ ।

ङ) वडा बालसंरक्षण समितिको पदावधि पाँच वर्षको रहनेछ ।

८. बालक्लव र बालक्लव सञ्जालको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार

१. बालक्लव गठन प्रक्रिया तथा बैठक सम्बन्धि व्यवस्था

क) प्रत्येक विद्यालयमा एक स्थायी बालक्लव रहने छ । विद्यालयका सबै विद्यार्थीहरू यसका सदस्य रहने छन् । बालबालिकाको भेलाबाट बालक्लवको बढीमा १५ सदस्यीय कार्यसमिति (एकजना अध्यक्ष, एकजना उपाध्यक्ष, एकजना सचिव, एकजना कोषाध्यक्ष र अरु सदस्यहरू रहने) को चयन हुनेछ जसमा कम्तीमा ५० प्रतिशत बालिका सहित लैङ्गिक सामाजिक समावेशीकरणको सुनिश्चितता गरिने छ । बालक्लवको गठन तथा अध्यावधिक प्रत्येक वर्षको विद्यार्थी भर्ना अभियान पछि एक महिना भित्र गरी, संरक्षक र प्रधान संरक्षक शिक्षक तोकि विद्यालयको सिफारिस र सम्बन्धित वडाको सिफारिस समेतको आधारमा पालिकामा सुचीकृत गरिने छ । पालिकाले रितपूर्वक आएका बालक्लवहरूलाई आवद्धता/सुचिकृतको अनुसूची १ अनुसारको प्रमाणपत्र र बालक्लवको विधान गाउँपालिका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतबाट प्रमाणित गरी बालक्लवहरूलाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ । विद्यालयको हकमा बालक्लवमा सदस्य हुनका लागि ८ वर्ष उमेर पुरा भई १८ वर्ष सम्मको हुनुपर्नेछ । कक्षाको हकमा कक्षा ५ बाट सुरु भएको हुनेछ ।

ख) समुदायको हकमा बालबालिकाको भेलाले बढीमा २१ सदस्यीय बालक्लव गठन गरी, संरक्षक तोकि एक महिना भित्र सम्बन्धित वडा तथा गाउँपालिकामा सुचीकृत हुनुपर्नेछ ।

ग) बालक्लवले बालबालिकाको अधिकारका वकालतका अतिरिक्त शारीरिक,मानसिक, सम्बेगात्मक, सामाजिक विकास, वातावरण जोखिम न्युनिकरण, सिर्जनात्मक तथा रचनात्मक क्रियाकलापहरूको आयोजना समन्वय, सञ्चालन र सहभागिता गर्नेछन् ।

घ) बालक्लवको कार्यलाई सहयोग र विस्तार गर्नका लागि बालक्लवले विभिन्न उप समितिहरू निर्माण गर्न सक्ने छ ।

ङ) बालक्लवको बैठकको आयोजना गर्दा सबै सहभागीहरूका लागि पहुँचका दृष्टिकोणले उपयुक्त स्थान र समयमा मासिक रूपमा बैठक सञ्चालन गर्नु पर्नेछ । नियमित बैठक तथा छलफलगर्दा बैठकमा संरक्षक शिक्षकको उपस्थिति अनिवार्य हुनुपर्नेछ साथै बैठक सामान्तयः २ घण्टाभन्दा बढी हुनेछैन । बैठकको निर्णय तथा उपस्थिति बैठक पुस्तिकामा उतार गरी राख्नु पर्नेछ ।

च) बालक्लवको बैठकमा निम्न प्रस्तावहरूमा छलफल हुनसक्नेछ ।

- अधिल्लो बैठकपछि भएका कार्यक्रम तथा प्रगतिहरूको समीक्षा
- बालक्लवको बारेमा सद्स्य तथा अन्य बालबालिका र व्यक्तिहरूको धारणा
- स्थानीय बालअधिकारको सवाल र गर्नुपर्ने गतिविधि
- आगामी कार्यक्रमको मिति, स्थान र समय तय, जिम्मेवारी विभाजन र श्रोत संकलन तथा आवश्यकता अनुसार अन्य विषयहरू ।

२. बालक्लव सञ्जालहरूको गठन तथा बैठक सम्बन्धि व्यवस्था

- १) गाउँपालिका भरीका बाल क्लवहरू बीच आपसी समन्वय, सहकार्य बढाउने तथा सवालहरूको सामूहिकीरण गर्ने र एक आपसबाट सिकाईका अवसर सृजना गर्न बढीमा १८ सदस्यीय बाल क्लव सञ्जालको गठन गर्न सकिनेछ ।
- २) बालक्लव सञ्जाल वडा स्तर छथर जोरपाटी गाउँपालिका स्तरका हुनेछन् ।
- ३) बाल क्लव सञ्जाल गठन गर्नका लागि (गाउँपालिका र वडा) तहमा बाल क्लवहरूका प्रतिनिधिहरूको भेलाको आयोजना गर्नु पर्नेछ ।
- ४) यस्तो भेलामा सञ्जालले समेट्ने क्षेत्रका (समुदाय, विद्यालय तथा विषयगत) बाल क्लवहरूलाई भेलाको मिति १५ दिन अगावै सूचना प्रदान गर्नुपर्दछ । सूचनामा देहायका विषयबस्तु समेटिएको हुनु पर्नेछ ।
 - क) भेलाको मिति, समय र स्थान,
 - ख) भेलामा छलफल हुने विषयहरू,
 - ग) भेलामा आमन्त्रण गरिएका प्रत्येक बाल क्लवहरूको प्रतिनिधि संख्या(जातजाति, लिंग समेत तय गरिएको भए सो समेत)
 - घ) भेलामा सहभागीका लागि उपलब्ध हुने सेवा र सुविधा,
 - ङ) अन्य आवश्यक विषयवस्तु
- ५) बाल क्लवका प्रतिनिधिहरूले भेलामा सहभागी हुन देहायका शर्त पूरा गर्नुपर्नेछ ।
 - आफ्नो बाल क्लवमा छलफल गरी निर्णय गरेको हुनुपर्नेछ ।
 - भेलामा सहभागी हुन तथा सञ्जालको नेतृत्वमा प्रतिस्पर्धा गर्न सहमति दिइएको हुनुपर्नेछ ।
 - समुदायमा आधारित बाल क्लवको हकमा भेलामा सहभागी हुन तथा नेतृत्वमा प्रतिस्पर्धा गर्न अविभावकको सहमति ।
 - बाल क्लवले भेलामा दुई वा सो भन्दा बढी सहभागी माग भएको अवस्थामा बालक,बालिका तथा सबै जातजातिको समानुपातिक प्रतिनिधित्वको अनिवार्य व्यवस्था गराउनु पर्नेछ ।
 - सञ्जाल भेलामा सहभागी हुने बाल क्लव प्रतिनिधि उक्त सञ्जालको भौगोलिक क्षेत्रभित्रको बालक्लवमा आवद् भएको हुनु पर्नेछ ।
 - सञ्जालको नेतृत्व चयन भेलाको सहमतिको आधारमा दफा ९ मा व्यवस्था भए बमोजिमको हुनेछ । सञ्जालको नेतृत्वको पुनःगठन प्रत्येक वर्ष गर्नुपर्नेछ ।
- ६) नेतृत्व चयनमा प्रतिस्पर्धा र सहकार्यको व्यवस्थापन
 - १) बाल क्लव तथा सञ्जालको नेतृत्व चयनका सन्दर्भमा बालबालिकामाझ अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा हुनबाट रोक्न समझदारीमा नेतृत्व चयनलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
 - २) सम क्षमताका प्रतिस्पर्धाहरूलाई सहमति गराई एक आपसलाई स्वीकार्न सक्ने बनाउन पहिलो प्रयत्न गर्नु पर्नेछ ।
 - ३) प्रतिस्पर्धा बालबालिकालाई चक्रिय नेतृत्व, संयोजन समूह वा उपसमितिहरूको गठनबाट विभिन्न जिम्मेवारीहरू प्रदान गरी उनीहरूको भूमिका र सक्रियतालाई सहयोग गर्न सकिनेछ ।

- ४) बालबालिकामाझ हुने प्रतिस्पर्धामा वयस्कहरूको प्रभाव र स्वार्थ तथा चाहना र प्रभावबाट मुक्त राखिनुपर्नेछ
- ५) वडा तथा गाउँपालिकामा गठन भएका बालक्लव सञ्जालहरू गठन भएको एक महिनाभित्र कार्यपालिका कार्यालयमा सूचिकृत गर्नुपर्नेछ ।
- ६) सूचिकृत भएका बालक्लव सञ्जालहरूको हरेका वर्ष अध्यावधिक गरी कार्यपालिकाको कार्यालयमा नविकरण गर्नुपर्नेछ । यसरी अध्यावधिक हुँदा सम्बन्धित सञ्जालले अध्यावधिक गर्ने व्यहोराको निवेदन, सञ्जालको वार्षिक भेलाको उपस्थिति, विद्यमान कार्यसमितिको नामावली, संरक्षकको नाम र ठेगाना र सञ्जालले अघिल्लो वर्ष सञ्चालन गरेका क्रियाकलापहरूको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन अनिवार्य संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

३. बालक्लव तथा बालक्लव सञ्जालका पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार

पदाधिकारीहरूको देहाय बमोजिमको काम, कर्तव्य र अधिकार हुनेछ ।

क) अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार: अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

१. समूहको बैठक र समूहको साधारण सभाको अध्यक्षता ग्रहण गर्ने ।
२. समूहको बैठक वा साधारण सभामा आवश्यक प्रस्ताव र कागजात पेश गर्ने गराउने ।
३. समूहको आम्दानी, खर्च हिसाब र अन्य कागजात सुरक्षित राख्ने, राख्न लगाउने ।
४. समूहको निर्णय र जिल्ला बालकल्याण समिति(पछि परिवर्तित भए सोही बमोजिम रहने) को निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
५. समूहको प्रतिनिधि चयन गरी पठाउने वा समूहको प्रतिनिधित्व गर्ने ।
६. उपाध्यक्ष र सदस्यहरूलाई विषयगत कार्यभार विभाजन गरी दिने ।
७. सात दिन भन्दा बढी समयका लागि अनुपस्थित भएमा उपाध्यक्षलाई र उपाध्यक्ष नभएमा आफू मध्येका एक सदस्यलाई कार्यवाहक अध्यक्ष तोक्ने ।
८. बाल समूह जिल्ला समन्वय समितिसँग समन्वय गरी वा अन्य संघ संस्था वा निकायहरूसँग कार्यक्रमको माग गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
९. तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।

ख) उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार: उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

१. अध्यक्षको अनुपस्थितिमा कार्यवाहक अध्यक्ष भै कार्य गर्ने ।
२. तोकिएको अन्य काम गर्ने ।

ग) सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार: सचिवले अध्यक्षको प्रत्यक्ष निर्देशनमा रही देहायको काम, कर्तव्य र अधिकारको प्रयोग तथा पालन गर्नु पर्नेछ ।

१. समूहको स्वीकृत कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।
२. बालबालिका वा बाल समूहसँग सम्बन्धित व्यक्तिको अध्यावधिक अधिलेख राख्ने ।
३. समूहको चल, अचल तथा जिन्सी सम्पत्तिको लगत राख्ने ।
४. समूहको बैठकको माइन्ट गर्ने, निर्णय गर्ने पुस्तिका जिम्मा लिने र निर्णय प्रमाणित गर्ने ।
५. समूहको प्रशासकीय कार्य गर्ने ।
६. अध्यक्षको निर्देशन अनुसार बैठक बोलाउने ।
७. तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।

घ) सहसचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार:

१. सचिवको अनुपस्थितिमा सचिवको कार्यभार सहाल्ने ।
२. तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।

ङ) कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार:

१. क्लव/ समूहको आय व्यय दुरुस्त राख्ने

२. आर्थिक बजेट तयार गरी समूहको बैठकमा पेश गर्ने ।
३. आर्थिक सहयोग जुटाउने ।
४. आर्थिक कारोवार सम्बन्धी जिम्मेवारी पूरा गर्ने ।

च) सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार:

१. बैठकमा सहभागी हुने ।
२. निर्णयको लागि आफ्नो मत पेश गर्ने ।
३. तोकिएको कार्य गर्ने ।
४. समूहको हित हुने अन्य रचनात्मक कार्य गर्ने ।

परिच्छेद - ३

बाल कोषको व्यवस्था तथा संचालन

१०. बालबालिकाको संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि बाल कोषको व्यवस्था

- १) छथर जोरपाटी गाउँपालिका तथा वडा स्तरमा एक-एक वटा बालक कोषको स्थापना गरिने छ ।
- २) कोषमा देहाय बमोजिमको रकमहरू रहनेछः
 - क) स्थानीय तहबाट विनियोजन गरिएको रकम,
 - ख) संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त रकम,
 - ग) विदेशी सरकार, अन्तराष्ट्रिय संघसंस्थाबाट प्राप्त रकम,
 - घ) स्वदेशी संघ, संस्था र व्यक्तिबाट प्राप्त रकम र
 - ङ) अन्य विविध श्रोत बाट प्राप्त हुन आएको रकम ।
- ३) बालकोषको प्रयोग बाल अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धनका सबै क्षेत्रमा योजना निर्माण गरी परिचालन गर्न सकिने । यसरी बालकोषको रकम खर्च गर्दा विशेषत जोखिम अवस्था रहेका र विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि निम्न शिर्षकमा खर्च गर्न विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
- ४) बाल कोषको रकम खर्च गर्नका लागि योजना तर्जुमा गरी गाउँकार्यपालका बाट स्वीकृत हुन अनिवार्य छ ।
- ५) दफा ४ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि कोषको कुल खर्च रकमको १०% सम्मको रकम कोष सञ्चालक समितिको बैठक सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा लाग्ने खर्चका लागि उपयोग गर्न सकिने छ ।

११. कोष सञ्चालन समितिको गठन देहाय बमोजिम ३ सदस्यको हुनेछ ।

- क) गाउँपालिका बाल कोषको हकमा गाउँपालिका प्रमुख र वडा स्तरीय कोषको हकमा वडाध्यक्ष संयोजक रहने ।
- ख) गाउँपालिकाको हकमा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत र वडाको हकमा वडा सचिव सदस्य सचिव रहने ।
- ग) कोष सञ्चालन समितिमा रहने अर्को एक सदस्यमा लेखा शाखा प्रमुख रहनेछ ।

१२. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ

- क) जोखिम अवस्थामा रहेका र विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको उद्धार गर्ने, स्वास्थ्योपचार गर्ने, पुनर्स्थापना गर्ने तथा त्यस्ता बालबालिकालाई राहत दिने सम्बन्धमा आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने,
- ख) कुनै बालबालिका जोखिम अवस्थामा भए वा नभएको निर्धारण गर्ने,
- ग) स्वीकृत कार्यक्रम कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने ,
- घ) स्वीकृत कार्यक्रम कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने,
- ङ) जोखिम अवस्थामा रहेका बालबालिकालाई राहत स्वरुप दिइने रकमको मापदण्ड बनाई लागू गर्ने,

- च) जोखिम अवस्थामा रहेका बालबालिका सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने वा गराउने,
- छ) समितिबाट गरिने कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने वा गराउने,
- ज) बालबालिकाको क्षेत्रमा काम गर्ने निकाय तथा संस्थासँग समन्वय गर्ने,
- झ) कोष बृद्धिको लागि स्रोतको खोजकि गर्ने
- ञ) जोखिम अवस्थामा रहेका बालबालिकासम्बन्धी अन्य काम गर्ने वा गराउने ।

१३. समितिको बैठक र निर्णय

- क) समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।
- ख) समितिको बैठक संयोजकले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।
- ग) समितिको बैठक बस्नुभन्दा कम्तीमा चौबिस घण्टा अगावै समितिको सदस्य सचिवालयले बैठकमा छलफल हुने कार्यसूची सहितको सूचना सबै सदस्यहरूलाई दिनु पर्छ ।
- घ) समितिको दुई तिहाइ सदस्यहरू उपस्थित भएमा समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।
- ङ) समितिको बैठकको अध्यक्षता समितिको अध्यक्षले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा समितिका सदस्यहरूले आफुमध्येबाट छानेको सदस्यले गर्नेछ ।
- च) समितिको बैठकमा बहुमतको राय हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने ब्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ ।
- छ) समितिको निर्णय समितिको सदस्य-सचिबले प्रमाणीत गरि राख्नेछ ।
- ज) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यबिधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमिजिम हुनेछ ।
- झ) जोखिममा रहेका बालबालिकाको आकस्मिक उद्धार तथा पुनर्स्थापना गर्नु पर्ने अवस्था भएमा समितिको संयोजक र सदस्य सचिबको आपसी सहमतिले आवश्यक हुने रकम निकासी खर्च गर्न सक्नेछन् । तर सो खर्च रकम समितिको बैठकबाट अनुमोदन गर्नु पर्नेछ ।

१४. कोषको खाता सञ्चालन

- क)** कोषको रकम समितिको निर्णयले नेपाल राष्ट्र बैङ्कबाट इजाजत प्राप्त पयक पर्ने बैङ्कमा खाता खोली सञ्चालन गरिनेछ ।
- ख)** ऊपदफा क बमोजिमको खाता सञ्चालनका लागि छथर जोरपाटी गाउँपालिकाको हकमा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत र लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट र बडाको हकमा वडा सचिव र बालबालिका डेक्सको सम्पर्क व्यक्तिको संयुक्त दस्तखतबाट सञ्चालन गरिनेछ ।

१५. रकम फ्रिज नहुने

- क)** प्रचलित कानूनमा जुनसुकै लखिएको भएतापनी कोषको रकम खर्च नभई आर्थिक वर्षको अन्त्यमा बाँकी रहेमा त्यस्तो रकम फ्रिज हुने छैन ।

१६. कोषको लेखा र लेखा परीक्षण

- क)** कोषको आय व्ययको लेखा नेपाल सरकारले अपनाएको लेखा प्रणाली बमोजिम राखिनेछ ।
- ख)** कोषको लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।

१७. प्रतिवेदन पेश गर्ने

- क)** समितिले आफुले गरेको कार्यको बार्षिक प्रतिवेदन आर्थिक वर्षको समाप्त भएको ३ महिना भित्र कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

१८. स्रोतको व्यवस्थापन: कार्यपालिका तथा बालअधिकार संरक्षण सम्बर्द्धन कार्य सञ्चालन गर्न योजना निर्माण गरी सो योजनाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक बजेट स्रोतको व्यवस्थापन गर्नेछ ।

१९. प्रोत्साहन पुरस्कारको व्यवस्था: बाल संरक्षण तथा सम्बर्द्धन कार्यमा उल्लेखनिय योगदान दिने व्यक्ति बालक्लब, सञ्जाल तथा संघसंस्थालाई कार्यपालिकाले उचित प्रोत्साहन पुरस्कार प्रदान गर्न सक्नेछ ।

२०. कार्यविधि व्याख्या गर्ने वा वाधा अडकाउ फुकाउने अधिकार: कार्यविधिको कार्यान्वयनको सिलसिलामा कुनै दुविधा हुन गएमा सोको व्याख्या वा वाधा अडकाउ फुकाउने अधिकार कार्यपालिकालाई हुनेछ ।
२१. बालमैत्री गाउँपालिकाको घोषणा: छथर जोरपाटी गाउँपालिकालाई बालमैत्री गाउँपालिका घोषणा योग्य बनाउन आवश्यक सम्पूर्ण सूचक पुरा गर्ने कार्यमा जनप्रतिनिधि, सरोकारवाला संघ संस्था, कार्यालय, निकाय लगायतकालाई परिचालन गर्ने सम्पूर्ण जिम्मेवारी बालमैत्री स्थानीय शासन गाउँपालिका समिति मार्फत गाउँकार्यपालिकामा निहित रहने छ ।
२२. खारेजी र बचाउ: यो कार्यविधि बालबालिका सम्बन्धी प्रचलित नेपाल सरकारको कानूनसंग बाझिन गएमा बाझिएको हद सम्म यो कार्यविधिमा लेखिएको कुराहरु अमान्य हुनेछन र नेपाल सरकारको कानूनमा लेखिएका कुराहरु मान्य हुनेछन ।
२३. बालबालिका सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्दा यो कार्यविधि बमोजिम हुनेछ र यस कार्यविधिमा उल्लेख नभएका प्रक्रियाहरु अवलम्बन गर्दा बालबालिका सम्बन्धी प्रचलितनेपाल सरकारको कानूनमा भएको बालअधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धन प्रक्रियाहरु अवलम्बन गर्न कुनै बाधा पर्ने छैन ।

अनुसूची - १

(दफा ८ (१) सँग सम्बन्धित)

बालक्लब सुचिकृत प्रमाणपत्रको नमुना

छथर जोरपाटी गाउँपालिका
धनकुटा जिल्ला
प्रदेश नं. १
नेपाल

मिति:...../...../.....

आबद्धता नं.

श्री बालक्लव

.....जिल्लापालिकाबडानं.....को
..... बिद्यालय/ समुदायमा गठन भएको बालक्लबलाई यस
..... पालिकामा आबद्धता गरी बालमैत्री, बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्धन सम्बन्धी
कार्यसञ्चालन कार्यविधि, २०७५ को परिच्छेद २ (७) ले व्यवस्था गरे अनुसार आबद्धताको प्रमाण पत्र प्रदान गरिएको छ ।
बाल अधिकार संरक्षण र समवर्द्धन कार्यमा नेपाल को संबिधान, बालअधिकार सम्बन्धि अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि १९८९ तथा सबै
बालबालिका सम्बन्धि कानूनहरुको अधिनमा रही यस पालिकाको बालमैत्री अभियानमा यहाँहरुको सकृय सहभागिताको अपेक्षा
गर्दछौ ।

प्रमाणित गर्ने

नाम:

पद:

दस्तखत:

अनुसूचि २

बालक्लब/सञ्जाल आवद्धताको लागि निबवेदनको ढाँचा

मिति:...../...../.....

श्री अध्यक्ष ज्यू,

छथर जोरपाटी गाउँपालिका

जोरपाटी, धनकुटा

बिषय: बालक्लब/समुह/सूचिकृत/आबद्धता गरी पाउँ

महोदय,

हामीले..... नामको बालक्लब खोल्न चाहेकोले.....स्थानिय

तहबाट स्विकृत "बालमैत्री, बाल अधिकार संरक्षण तथा सम्बर्धन सम्बन्धी कार्यसञ्चालन कार्यविधि, २०७५ को परिच्छेद २ (७) ले गरेको व्यवस्था" बमोजिम बालक्लब सुचिकृत/आबद्धता गर्नको लागि देहायको विवरण खोली निवेदन गरेका छौं ।

प्रस्तावित समुहको निर्देशिकाको एक प्रति, सिफारिश, बालक्लब आबद्धता अभिलेख फारम र यथाशक्य समुहका पदाधिकारीहरूको जन्म दर्ता प्रमाण पत्रको फोटोकपी यसै साथ संलग्न गरिएको छ ।

भवदीय

अध्यक्ष

बालक्लब आबद्धताका लागि संलग्न गर्नुपर्ने कागजातहरू

- १) अनुसुचि २ अनुसारको निवेदन
- २) अनुसुची ५ अनुसारको विधान २ प्रती
- ३) बालक्लबको निर्णय
- ४) विद्यालयको हकमा विद्यालयको सिफारिस
- ५) वडाको सिफारिस
- ६) बालक्लबको कार्यसमितिको बालबालिकाहरूको जन्मदर्ताको प्रतिलिपी

अनुसुची ३

बालमैत्री स्थानिय शासन कस ३९ सुचकहरू

बाल बचाउ

- ६ महिनासम्मको शिशुलाई आमाले पूर्ण स्तनपान गराएको (आमाको दुध मात्रै खुवाउने) हुनुपर्ने,
- १ वर्षभित्रका बालबालिकाले पूर्ण रुपमा खोप - बि.सि.जि., डि.पि.टी., हेपटाइटीस बी, हिब ३, पोलियो। दादुरा, मात्रा) पाएको हुनुपर्ने
- ६ महिनादेखि ५ वर्षमिनिका सबै बालबालिकाहरूलाई बर्षको २ पटक भिटामिन ए क्याप्सुल खुवाएको हुनुपर्ने
- गर्भवती आमाको दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट सुत्केरी गराइएको हुनुपर्ने,
- गर्भवती महिलाले कम्तिमा ४ पटक र प्रसुति पश्चात आमा र नवजात शिशुको कम्तिमा ३ पटक स्वास्थ्य जाँच गराएको हुनुपर्ने,
- गर्भवती महिलाले टिटानस बिरुद्धको २ वटा खोप लगाएको हुनुपर्ने,

- गर्भवती तथा सुत्केरी आमाहरूले आइरन चक्की (जम्मा २२५ वटा खाएको हुनुपर्ने ।
- सबै घरधुरीमा स्वच्छ खानेपानी सुबिधा हुनुपर्ने ।
- साबुनपानीले हात धुने परिपाटीको विकास हुनुपर्ने (चर्पी गएपछी, खाना खानु अगाडी र पछाडि र बालबालिकाको दिसा धोएपछी) ।

बाल संरक्षण

- ५ वर्षमुनिका सबै बालबालिकाको जन्मदर्ता भएको हुनुपर्ने,
- बाल विवाहको संख्यामा कमी आएको हुनुपर्ने,
- निकृष्ट प्रकारको बालश्रम दर घटेको हुनुपर्ने,
- घरपरिवार र समुदायबाट बालबालिका विरुद्ध हुने हिंसा, शोषण, दुर्व्यवहार जस्ता धरेलु हिंसा कम गर्न पहल भएको हुनुपर्ने,
- बाल संरक्षण सम्बन्धी समुदायमा आधारित बाल संरक्षण प्रणाली सक्रिय भएको हुनुपर्ने ।

बालबिकास

- ३ देखि ४ वर्ष उमेर पुगेका बालबालिकाहरू प्रारम्भिक बालबिकास कक्षामा भर्ना भएका हुनुपर्ने,
- ५ देखि १२ वर्ष उमेर समुहका बालबालिका आधारभुत शिक्षा (१ देखि कक्षा ८ सम्म) पुरा गरेको हुनुपर्ने ।
- विद्यालय जान नपाएका बालबालिकाहरूले अनौपचारिक शिक्षा प्राप्त गरेको हुनुपर्ने ।
- प्रत्येक विद्यालयमा छात्र छात्रा को लागि अलग अलग शौचालयको व्यवस्था भएको हुनेछ,
- प्रत्येक विद्यालयमा अतिरिक्त कृयाकलाप सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन भएको हुनेछ,

बालसहभागिता

- स्थानीय तहको निर्णय प्रक्रियामा १२ देखि १८ सम्मका बालबालिकाहरूको संस्थागत सहभागिताको संयन्त्र विकास गरी सहभागी गराएको हुनुपर्ने,।
- स्थानीय तहले संचालन गरेको योजनामा बालबालिकाको आवाज समेटिएको हुनुपर्ने,
- विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा संस्थागत तवरबाट बालबालिकाको आवाज सुनिने व्यवस्था सुनिश्चित भएको हुनेछ ।
- स्वास्थ्य व्यवस्थापन समितिमा बाल क्लबको प्रतिनिधित्व हुनेछ ।
- नगरपालिकाको प्रत्येक वडामा बाल समूह गठन भइ क्रियाशील रहेको हुनेछ ।
- जिल्ला, नगर तथा गाउँ तहमा बाल संजाल गठन भएको हुनुपर्ने ।

संस्थागत सूचकहरू

- स्थानिय तहको परिषद् बैठक नियमित रुपमा संचालन भएको हुनेछ,
- स्थानिय तहहरूले आफ्नो लागि बालमैत्री व्यवहार, आचार संहिता तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएका हुनेछन् ।
- स्थानिय तहमा बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन समिति गठन भएको हुनेछ ।
- स्थानिय विद्यालयहरूमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति क्रियाशील रहनेछन्

- स्थानिय स्वास्थ्य संस्थाहरुमा स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति क्रियाशील रहनेछन् ।
- स्थानिय स्तरमा बालबिकास केन्द्र, बालकक्षा तथा पूर्व प्रथामिक कक्षाहरु संचालन हुनेछन् ।
- स्थानिय स्तरमा बालक्लबहरुको सक्रियता रहनेछ ।
- स्थानिय स्तरमा पारालिगल कमिटी र बालअधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धनमा क्रियाशील रहनेछन्
- स्थानिय स्तरमा बाल संजाल विकास भएको हुनेछ र जिल्लास्तर सम्म उनिहरुको प्रतिनिधित्व रहनेछ ।
- बालविकासको लागि स्थानिय विकास योजना र लगानी योजनातर्जुमा भइ कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
- जिल्ला, नगर तथा गाउँ विकास योजनामा बालविकास संग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम समेटी एकिकृत नीति, योजना कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
- बाल विकास सम्बन्धी स्थिति-पत्र तयारी तथा प्रकाशन र अद्यावधिक भएको हुनेछ ।

अनुसुची ४

.....बाल समुह वा क्लब.....को

गठन तथा कार्य संचालन निर्देशिका २०७५

प्रस्तावना:

राष्ट्र निर्माणको लागि बालबालिकाहरुको समेत भूमिका महत्वपूर्ण हुने भएकोले उनिहरुको, शारीरिक, सामाजिक,संवेगात्मक र बौद्धिक विकास गर्दै बालबालिकाहरुको हकहित एवं अधिकारको विषयमा जनचेतना जगाई समाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षिक एवं अन्य सम्बद्ध क्षेत्रमा समेत बाल सहभागिता जुटाउन र बाल अधिकारको विकासको साथै बाल संरक्षणको पहल गर्न वाञ्छनीय भएकाले यो निर्देशिका तर्जुमा गरिएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

यस विधानको नाम "..... बाल समुह/क्लब गठन तथा कार्य संचालन निर्देशिका २०७४ रहने छ । यो विधान पालिकाबाट स्वीकृत भएपछी तुरुन्तै लागु हुनेछ ।

२. **कार्यालय:** यस विधान बमोजिम गठित वाल समुह/क्लब..... को कार्यालय जिल्ला..... गा.पा / न.पा वडा नं. स्थित स्थाममा रहनेछ ।

३. **ठेगाना:** यस बाल समुह/क्लबको पत्राचार इमेल वा सम्पर्क ठेगाना निम्न बमोजिम हुनेछः
.....

४. **परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा**

क) "क्लब" भन्नाले यस विधानको धारा ६ अनुरूप गठित क्लब जनाउने छ । यो क्लब गाउँपालिका वा नगरपालिका आवद्धता भएका बाल क्लबलाई जनाउनेछ ।

ख) "बालबालिका" भन्नाले यस विधानको प्रयोजनको लागि ८ बर्ष देखि १८ बर्ष ननाघेका बालबालिकाहरूलाई जनाउनेछ ।

५. **उद्देश्य एवं कार्यहरू:**

यस बाल समूहको देहायबमोजिमका उद्देश्यहरू रहनेछन्

क. बालबालिकाहरूको शारिरीक, मानसिक, सामाजिक, संवेगात्मक तथा सहभागितात्मक विकासको अभिवृद्धि गर्ने ।

ख. बाल अधिकार सम्बन्धि राष्ट्रिय एवं अन्तराष्ट्रिय कानूनको बारेमा सचेतना गराउनु ।

ग. बाल समूहको विस्तार र संगठनात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

घ. धर्म, वर्ण, लिङ्ग, जातजाती वा अन्य कुनै आधारमा बालबालिकाहरूलाई विना भेदभाव समान अवसर प्रदान गर्ने बारे जनचेतना जगाउने ।

ङ. बालबालिकाहरूको विरुद्ध हुने घरयासी हिंसा, बाल शोषण, बाल दुर्व्यवहार, बालश्रम, बाल बेचबिखन, बाल विवाह जस्ता सामाजिक विकृति विरुद्ध स्थानीय रूपमा सचेतना जगाई सो को लागि कानूनी उपचार गर्ने ।

च. बाल अधिकार सम्बन्धी विविध कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।

छ. बाल बिकास सम्बन्धी विविध कार्यक्रमहरू संचालन गर्नु ।

ज. पूर्व बालबिकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरूमा सहभागी गराउनु ।

झ. बालबालिका सम्बन्धी हरेक गतिविधिमा सहभागिता गराउनु ।

ञ. वातावरण स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमलाई बाल गतिविधिमा समावेश गराउनु ।

ट. आफ्नो समूह भित्रका बालबालिका सम्बन्धी विविध आधारमा तथ्यांकसंलनन गर्नु ।

ठ. बालबालिकाहरूको समस्या पहिचान गरी यो समस्या सम्बन्धित निकायमा पुर्याउन र समाधान गर्ने प्रयत्न गर्नु ।

ड. जन्मदस्ता, बाल शिक्षा, बालिका शिक्षा, बालबृद्धि(तौल) सरसफाई, खोप पोषण, बालस्याहार, आयोडिनको महत्व जस्ता मातृ एवं बाल स्वास्थ्यको विषयमा सन्देश वाहकको रूपमा कार्य गर्ने ।

ढ. बालबालिकाहरूसँग सम्बन्धित रोग झाडा पखाला, निमोनिया तथा खुल्ला दिशा पिसाव मुक्त क्षेत्र बनाउने लगायतका विषयमा समाजमा जानकारी एवं सो को निरकरणको लागि चेतना जगाउनु ।

ण. पिछाडिएका, जोखिममा परेका, विपन्न द्वन्द्व एवं दैवी प्रकोपबाट पिडित बालबालिकाहरूको पुर्नस्थापनाको लागि पहल गर्नु ।

त. अन्य बाल समूहहरू वा निकायसँग समेत समन्वय गरी एकिकृत रूपमा काम गर्ने ।

- थ. बालबालिकाको पूर्ण विकासका लागि अन्य विविध रचनात्मक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।
 द. एच.आई.भि. एड्सका सम्बन्धमा जनचेतना जागृत गराउने ।
 ध. बाल विवाह, बहुविवाह, अनमेल विवाह, जातिय भेदभाव एवं दाइजो प्रथा लगायत सामाजिक विकृतिको विरुद्ध जनचेतना जगाउने ।
 न. बालबालिकाहरुलाई विविध प्रतिस्पर्धात्मक गतिविधिमा विना भेदभाव बालबालिकालाई सरिक गराउन पहल गर्ने।

६. बाल क्लवको गठन:

६.१. बालक्लवको गठन समूहका साधारण सदस्यहरुको साधारण सभाबाट हुने निर्वाचन प्रकृयाबाट हुनेछ । यस बालक्लवको कार्य समितिमा निम्नानुसारका पदाधिकारी हुनेछन्:

- क) अध्यक्ष : १ जना
 ख) उपाध्यक्ष : १ जना
 ग) सचिव : १ जना
 घ) सहसचिव : १ जना
 ङ) कोषाध्यक्ष : १ जना
 च) सदस्य : घटिमा २ जना र बढीमा ९ जनासम्म
 छ) सल्लाहकार : आवश्यकतानुसार
 ज) संरक्षक : १ जना

६.२ बाल क्लवको कार्य समितिको संरचना समावेशीताको आधारमा गठन हुनेछ ।

७. सल्लाहकार:

- क) पूर्व बाल क्लवको अध्यक्ष पदेन सल्लाहकार हुनेछ ।
 ख) स्थानीय शिक्षक, खेलाडी, प्रतिष्ठित विद्वान, प्राध्यापक वा समाजका प्रतिष्ठित व्यक्ति वा सम्बन्धित संस्थाका सदस्यहरुका अभिभावक मध्येबाट आवश्यकतानुसार सल्लाहकारहरु रहने छन् ।

८. संरक्षक:

बाल क्लवका संरक्षकमा संस्थालाई अभिभावकको रूपमा आर्थिक वा व्यवस्थापकीय सहयोग प्रदान गर्ने संस्था/व्यक्ति रहने छन् । संरक्षकको नियुक्ति बाल समूहको निर्णय अनुसार हुनेछ ।

८.१ विद्यालयमा एकजना शिक्षक संरक्षक र प्राधानाध्यपक प्रमुख संरक्षक शिक्षक रहनेछन् ।

९. पदावधि:

बाल क्लवको पदावधि गठन भएको मितिले २ वर्षको हुनेछ । कुनै पदाधिकारीले राजिनामा दिएमा वा अन्य कुनै कारणले पद रिक्त भएमा पदाधिकारीको हकमा बाँकी अवधिका लागि सम्बन्धित बाल क्लवले आफु मध्येबाट नियुक्ति गर्नेछ र सदस्य पदका लागि आफ्नो साधारण सदस्य मध्येबाट चयन गर्नु पर्नेछ ।

१०. पदाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार:

पदाधिकारीहरुको देहाय बमोजिमको काम, कर्तव्य र अधिकार हुनेछ:

- क) अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार: अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

१. क्लवको बैठक र समूहको साधारण सभाको अध्यक्षता ग्रहण गर्ने ।
 २. क्लवको बैठक वा साधारण सभामा आवश्यक प्रस्ताव र कागजात पेश गर्ने गराउने ।
 ३. क्लवको आमदानी, खर्च हिसाब र अन्य कागजात सुरक्षित राख्ने लगाउने ।
 ४. क्लवको निर्णय र जि.वा.क.स.को निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
 ५. क्लवको प्रतिनिधि चयन गरी पठाउने वा समूहको प्रतिनिधित्व गर्ने।
 ६. उपाध्यक्ष र सदस्यहरलाई विषयगत कार्यधार विभाजन गरी दिने ।
 ७. सात दिन भन्दा बढी समयका लागि अनुपस्थित भएमा उपाध्यक्षलाई र उपाध्यक्ष नभएमा आफु मध्येका वरिष्ठ सदस्यलाई कार्यवाहक अध्यक्ष तोक्ने ।
 ८. बाल क्लव जिल्ला समन्वय समितिसँग समन्वय गरी वा अन्य संघ संस्था वा निकायहरूसँग कार्यक्रमको माग गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
 ९. तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।
- ख) उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार: उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:**
१. अध्यक्षको अनुपस्थितिमा कार्यवाहक अध्यक्ष भै कार्य गर्ने ।
 २. तोकिएको अन्य काम गर्ने ।
- ग) सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार : सचिवले अध्यक्षको प्रत्यक्ष निर्देशनमा रही देहायको काम कर्तव्य र अधिकारको प्रयोग तथा पालन गर्नु पर्नेछ:**
१. क्लवको स्वीकृत कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।
 २. बालबालिका वा बाल क्लवसँग सम्बन्धित व्यक्तिको अध्यावधिक अभिलेख राख्ने ।
 ३. क्लवको चल, अचल तथा जिन्सी सम्पतिको लगत राख्ने ।
 ४. क्लवको बैठकको माइन्ट गर्ने, निर्णय गर्ने पुस्तिका जिम्मा लिने र निर्णय प्रमाणित गर्ने ।
 ५. क्लवको प्रशासकीय कार्य गर्ने ।
 ६. अध्यक्षको निर्देशन अनुसार बैठक बोलाउने ।
 ७. तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।
- घ) सहसचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार:**
१. सचिवको अनुपस्थितिमा सचिवको कार्यभार सहाल्ने ।
 २. तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।
- ङ) कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार:**
१. क्लवको आय व्यय दुरुस्त राख्ने ।
 २. आर्थिक बजेट तयार गरी समूहको बैठकमा पेश गर्ने ।
 ३. आर्थिक सहयोग जुटाउने ।
 ४. आर्थिक कारोबार सम्बन्धी जिम्मेवारी पूरा गर्ने ।
- च) सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार:**
१. बैठकमा सहभागी हुने ।
 २. निर्णयको लागि आफ्नो मत पेश गर्ने ।
 ३. तोकिएको कार्य गर्ने ।

४. समूहको हित हुने अन्य रचनात्मक कार्य गर्न ।

११. सदस्यता:

अ. सदस्यताको योग्यता:

यस बाल समूहमा देहायका बालबालिका सदस्य हुन पाउने छन्:

- क) उमेर कम्तिमा ६ वर्ष पुगी १८ वर्ष ननाघेको
- ख) स्थायी सरुवा रोग नलागेको ।
- ग) मगज नविग्रेको वा बौलाहा नभएको ।
- घ) समूहको निर्देशिकामा प्रतिबद्ध हुने ।

आ. सदस्यताको खारेजी :

- क) मगज विग्रेमा वा बौलाहा भएमा ।
- ख) १८ वर्ष उमेर नाघेमा ।
- ग) मृत्यु भएमा ।
- घ) राजिनामा दिएमा ।
- ङ) अविश्वासको प्रस्ताव पारित भई हटाइमा ।
- च) सदस्यता नविकरण नभएमा ।
- छ) लगातार तीन पटक विना सूचना बैठकमा अनुपस्थित भएमा ।
- ज) एक भन्दा बढी बाल समूहको सदस्यता लिएको पाइएमा वा प्रतिनिधित्व गरेमा ।

१२. समूहका पदाधिकारी उमेरको हद:

बाल समूह कार्यसमितिका पदाधिकारीको उमेर कम्तिमा आठ वर्ष पुगेको हुनु पर्नेछ र १६ वर्ष सम्मको रहनेछ ।

१३. आरक्षण:

यस बाल समूहका सम्पूर्ण सदस्य संख्याको कम्तिमा ५०% बालिका हुनुपर्नेछ तर समूहमा प्रर्याप्त बालिका सदस्य नभएमा पनि समूह कायमै रहनेछ ।

१४. सदस्यता शुल्क तथा नविकरण:

- क) बाल समूहको सदस्यता शुल्क वा नविकरण शुल्क वा अन्य कुनै शुल्क बाल समूहले तोके बमोजिम हुनेछ।
- ख) बाल समूहका सदस्यले आ आफना समूहमा हरेक वर्ष सदस्यता नविकरण गर्नु पर्नेछ ।
- ग) बाल क्लवले बाल क्लव छथर जोरपाटी गाउँपालिकामा प्रत्येक वर्ष समूहको वार्षिक प्रतिवेदनका साथ नविकरण गराउनु पर्नेछ । सो को जानकारी सम्बन्धित मन्त्रालय गराउनु पर्नेछ।

१५. बैठक:

बाल समूहको कम्तिमा महिनाको एक पटक बैठक बस्नु पर्नेछ । बैठकको गुणपूरक संख्या ५१% को उपस्थितिलाई मानिनेछ ।

१६. निर्णय:

बाल समूहको बैठकमा बहुमतको निर्णय मान्य हुने छ तर बराबर भएमा अध्यक्षले निर्णयक मत दिने सक्ने छ ।

नोट: निर्णय प्रक्रियामा संरक्षक वा सल्लाहकारले मतको प्रयोग गर्न पाउने छैनन् ।

१७. निर्वाचन:

बाल समूहले प्रजातान्त्रिक पद्धति अनुरूप आफ्नो समूहको निर्वाचन पदावधि समाप्त हुनुभन्दा एक महिना पहिले सम्पन्न गर्नुपर्नेछ ।

१८. निर्वाचन अधिकृत:

बाल समूहको आफ्ना संरक्षक एवं सल्लाहकार मध्येबाट कम्तिमा तीन जना निर्वाचन अधिकृत तोक्नु पर्नेछ । सो मध्ये एक जना मुख्य निर्वाचन अधिकृत रहने छन् । मुख्य निर्वाचन अधिकृतले निर्वाचन प्रक्रिया वा कार्यविधि आफै निर्धारण गर्नेछ ।

१९. कोष :

क) यस बाल समूहले आफ्ना नामबाट एउटा कोषको स्थापना गर्नेछ ।

ख) बैंक वा वित्तीय संस्थामा खाता संचालन गर्न समूहले अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र संरक्षकको नामबाट सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । कोषबाट रकम झिक्नु पर्दा समूहको निर्णय अनिवार्य रूपमा हुनु पर्नेछ । बाल समूह/ क्लवको निर्णय अनुसार कोषको रकम खर्च गर्न सकिने छ । तथा बैंक खाता खोल्नका लागि जिल्ला बालकल्याण समितिको अनिवार्य सिफारिस लिनु पर्नेछ ।

ग) कोषमा देहायका स्रोतबाट रकम जम्मा हुनेछ:

१. बालबालिकासँग सम्बन्धित निकायबाट प्राप्त सहयोग .
२. सहयोग उपहार ।
३. सदस्यता तथा नविकण शुल्क ।
४. सांस्कृतिक वा विविध रचनात्मक कार्यक्रमबाट उठेको रकम ।
५. समूहको प्रकाशनबाट प्राप्त हुने रकम ।
६. बाल समूह जिल्ला समन्वय समितिबाट प्राप्त हुने रकम ।
७. अन्य सामाजिक संघ संस्थाबाट प्राप्त रकम ।

२०. प्रतिवेदन:

बाल समूहले आफ्नो वार्षिक साधारण सभाबाट पारित वार्षिक प्रतिवेदन जिल्ला बालकल्याण समिति र छथर जोरपाटी गाउँपालिकामा प्रत्येक वर्षको असार मसान्त भित्र पेश गर्नु पर्नेछ ।

२१. संशोधन:

यो निर्देशिका संशोधन गर्दा बाल समूहको साधारण सभाको दुई तिहाई सदस्यहरूको बहुमतले निर्देशिका संशोधन प्रस्ताव पारित भई पालिकाबाट स्वीकृत भएमा यो निर्देशिका लागू हुनेछ ।

२२. बचाउ:

प्रस्तुत निर्देशिकामा उल्लेखित कुराहरू प्रचलित नेपाल ऐन नियम वा विनियमसँग बाझिएमा बाँझिएको हदसम्म यस निर्देशिकामा उल्लेखित कुराहरू स्वतः अमान्य हुनेछन् ।

२३. समूहको खारेजी वा विघटन:

कुनै कारणबस समूह खारेजीमा परेमा वा विघटन हुन गएमा त्यस समूहको सम्पूर्ण चल अचल सम्पति पालिकाको संरक्षणमा सर्नेछ ।

२४. विविध:

१. साधारण सभा: समूहको साधारण सभा वर्षको एक पटक बस्नेछ । साधारण सभाको सूचना प्रत्येक सदस्यहरूलाई १ महिना अगाबै सचिवले दिनु पर्नेछ । साधारण सभामा समूहको वार्षिक कार्य प्राप्ति प्रतिवेदन, आर्थिक प्रतिवेदन तथा वार्षिक कार्ययोजना सम्बन्धी प्रस्तावहरू निर्णयार्थ समूहले पेश गर्नेछ । साधारणसभाको गणपुरक संख्या समूहका साधारण सदस्यहरूको ५१% को उपस्थितिलाई मानिनेछ ।
२. कार्यविधि बनाउने: निर्देशिकाको उद्देश्य प्राप्तिको लागि समूहले आफूलाई आवश्यक पर्ने विनियम बनाउन सक्नेछन् साथै आवश्यक समिति र उपसमितिहरूको पनि गठन गर्न सक्नेछन् । यो समितिको कार्यविधि बाल समूह/क्लवले निर्धारण गर्नेछ ।
३. संशोधन: समूहको निर्देशिका संशोधन गर्न परेमा निर्देशिका संशोधन प्रस्ताव समूहको साधारण सभाको दुई तिहाई बहुमतको निर्णय भई सम्बन्धित पालिका बाट स्वीकृत भएपछि मात्र लागु हुनेछ ।
४. अविश्वासको प्रस्ताव: समूहको निर्देशिका विपरीत कार्य गरेको भनि समितिका कुनै पदाधिकारी माथि समितिका एक तिहाई सदस्यहरूले गरेको लिखित अविश्वासको प्रस्ताव समूहमा पेश गरेमा यो प्रस्ताव साधारण सभाको दुई तिहाई बहुमतबाट पारित भएमा त्यस्ता पदाधिकारीहरू स्वतः पद मुक्त हुनेछन् ।
५. समूहले आफ्नो निर्देशिका एवं पदाधिकारी सदस्य सहितको नामावली सम्बन्धित स्थानीय तहमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

अनुसूची १

समूहको छाप

(समूहको छापमा समूहको नाम, स्था. वर्ष र ठेगाना अनिवार्य रूपमा हुनु पर्नेछ ।)

अनुसूचि २

समूहका कार्यसमितिका पदाधिकारीहरू

क्र.सं.पद नाम, थर पुरा ठेगाना (गा.पा./न.पा.,वडा र टोल) हस्ताक्षर

अध्यक्ष

उपाध्यक्ष

सचिव

सहसचिव

कोषाध्यक्ष

सदस्य

सदस्य

सदस्य

सदस्य

सदस्य

सदस्य

नोट:

१. यस वमोजिम साधारण सदस्यहरू थप गर्न सकिने छ ।

२. समूहका साधारण सदस्यहरूले प्रत्येक वर्ष सदस्यता नविकरण गर्नु पर्नेछ ।

३. निर्देशिका बमोजिम आबद्धता एंव सूचिकृत गराउनु पर्ने निकाय वा संस्थामा सम्बन्धित गा.पा. वा विद्यालय वा सम्बन्धित संरक्षकत्व प्रदान गरेको संस्था मध्ये कुनै एकको सिफारिस संलग्न हुनु पर्ने छ । सिफारिश साथ कार्य समितिका सबै पदाधिकारीहरुको संयुक्त निवेदन स्थानीय तहमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
४. यस निर्देशिकाको प्रतिबद्धताको लागि बाल समूहको कार्य समितिका सम्पूर्ण पदाधिकारीहरुले निर्देशिकाको सबै पानाको तल माथि हस्ताक्षर गरेको हुनु पर्नेछ ।
५. आवद्धता वा सूचिकृत गर्दा दुई प्रति निर्देशिका रित पूर्वक तयार गरी पेश गर्नु पर्नेछ ।

